

İBNÜ'S-SEDÎD, Fahreddin

müyle boşalan sır kâtipliğine getirildiyse de bir müddet sonra azledildi. 815 (1412) yılında nâzırü'l-istabl (mîrâhur) ve tekrar sır kâtibi olarak tayin edildi. 10 Safer 815'te (22 Mayıs 1412) tutuklandı. Bu arada Ferec'in ölümüyle boşalan saltanat makamına Halife Müstâin-Billâh'in getirilmesinde önemli rol oynadı. el-Melikü'l-Müeyyed Şeyh el-Mahmûdî'nin hükümdarlığı döneminde ise (1412-1421) herhangi bir resmî görev alamadı ve gündün güne itibarını kaybetti. el-Melikü'l-Eşref Barsbay zamanında (1422-1438) Cânibek es-Süfî taraftarı olmak ve onun yerini gizlemekle suçlanarak sürgün cezasına çarptırılıp Kahire'den uzaklaştırıldı. Bundan sonra hayatının sonuna kadar endişe içinde yaşadı; 12 Receb 833'te (6 Nisan 1430) vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, V, 278, 310-311; VII, 59; VIII, 217; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, XIII, 42, 49, 51, 192; XIV, 286; XV, 166-167; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, III, 235; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zühûr*, II, 133; W. M. Brinner, "İbn al-Sadîd", *EP* (İng.), III, 923; Seyyid Alî Âli Dâvûd, "İbn Sedîd", *DMBİ*, III, 667-668.

ASRİ ÇUBUKÇU

İBNÜ'S-SEDÎD, Kerîmüddin

(كریم الدین ابن السدید)

Ebü'l-Fezâil Kerîmüddîn Abdülkerîm
b. Hibetillâh b. es-Sedîd
el-Kıbtî el-Mısrî
(ö. 724/1324)

**Memlûkler döneminde
nâzırü'l-hâs tayin edilen
ilk görevli.**

654'te (1256) doğdu. Aslen Kıbtî hırsiyyan bir aileye mensuptur. Aynı adı taşıyan yeğeninden ayrılması için Kerîmüddin el-Kebîr, yeğeni de Kerîmüddin es-Sagîr diye anılır. İbnü's-Sedîd, Sultan II. Baybars zamanında kâtiplik görevine tayin edildikten (709/1310) sonra müslüman oldu ve Abdülkerîm adını aldı. Bu görevindeki başarısı dolayısıyla II. Baybars'ın değer verdiği devlet adamları arasına girdi ve kısa süre içinde hazineyle ilgili önemli bir görevin başına getirildi. Tahtını ikinci defa terketmek zorunda kalan eski sultan el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun'la ilgili ödemeler de onun sorumluluğu altındaydı. Bu dönemde ödemeler konusunda cimri davranması yüzünden el-Melikü'n-Nâsır'ın düşmanlığını üzerine çekti. Bundan dolayı II. Baybars'ın tahtı bırakmasının ardından üçüncü defa Memlûk tahtına oturan el-Melikü'n-Nâsır'ın ta-

kibinden kurtulmak için bir süre gizlenmek zorunda kaldı. Nüfuzlu bazı emirlerin araya girmesiyle sultanın huzuruna çıktı ve affedilmesini sağladı. Kısa bir müddet sonra sultanın güvenini kazanarak "nâzırü'l-hâs" tayin edildi. Safedî, Muhammed b. Kalavun tarafından ihdas edilen bu göreve ilk defa İbnü's-Sedîd'in getirildiğini söyler. Ona göre nâzırü'l-hâs kâtiplerin üstünde ve vezir derecesinde idi (*el-Vâfi*, XIX, 98). Makrîzî ise bu görevin Fâtımîler zamanından beri mevcut olduğunu, ancak asıl önemini Memlûkler döneminde bu tayinle kazandığını belirtir (*el-Hıta*, II, 227).

Nâzırü'l-hâsın vazifesi sultanın mal varlığı ve özel hazinesiyile ilgili işleri yürütmektir. İbnü's-Sedîd, bu görevi sırasında sultanın kendisine olan güvenini daha da güçlendirdi. Gerekliğinde her işine karışması sebebiyle el-Melikü'n-Nâsır'ın onun sağlığında devlet işlerinde yanlış yapmadığı kaydedilmektedir. Sultan, diğer devlet adamlarından farklı giyinmesine dahi izin vermişti. Mansûriyye Hastahanesi, Emîr Cemâleddin Medresesi, İbn Tolun Camii vakıflarının idaresi de İbnü's-Sedîd'in uhdesinde bulunuyordu. el-Melikü'n-Nâsır'ın hanımı Togay Hatun hacca giderken ona refakat etti.

Ancak saray ricâli arasındaki kıskançlıklar İbnü's-Sedîd'in gözden düşmesine sebep oldu. Muhalifleri harcamalarını israf ve suistimal gibi göstererek onun aleyhine bir kampanya başlattılar. Bunun etkisinde kalan sultan, Dimaşk seyahatine çıkmak üzere hazırlık yapan İbnü's-Sedîd'i, oğlu Alemüddin Abdullah ve yeğeni nâzırü'd-devle Kerîmüddin Ekrem es-Sagîr ile birlikte tutuklattı (6 Cemâziyelevvel 723 / 13 Mayıs 1323) ve bütün mal varlığına el koydurdu. Bu sırada, büyük miktarlara ulaşan servetinin sultana ait olduğu kendisine kabul ettirildi ve bunun sonucu olarak bütün vakıfları da isimleri değiştirilerek sultanın vakfı sayıldı. Bir süre Karâfe'de kendisi için yaptırdığı türbede oturmaya mecbur edilen İbnü's-Sedîd daha sonra Şevbek Kalesi'ne, oradan Kudüs'e ve ardından Yukarı Mısır'daki Asvan şehrine nakledildi. 23 Şevval 724'te (13 Ekim 1324) sarığıyla boğularak öldürülmüş bir halde bulundu. İntihar ettiği veya sultanın emriyle öldürülüp intihar süsü verildiği şeklinde farklı rivayetler nakledilmiştir.

İlme ve ilim adamlarına itibar eden İbnü's-Sedîd imar işlerine de önem vermiş, arkasında önemli hayır eserleri bırakmıştır. Kahire'de Zerbîye mevkinde yaptır-

dığı cami bunlardan biridir. Ayrıca Kahire'de bir hankah, Dimaşk'ta iki ve Kudüs'te bir cami yaptırmıştır. Remle'nin yollarını tamir ettirecek yol boyunca kuyular kazdırmış ve bu eserlerin her biri için vakıflar kurmuştu. Cömertliğiyle tanınan İbnü's-Sedîd her yıl receb ayında borçluların borçlarını ödemeye çalışır, özellikle mahkûmların borçlarını öder, cezalarını affettirirdi. Bu davranışlarıyla halkın gönlünü kazanmıştı. Tutuklanmasından kısa bir süre önce yakalandığı bir hastalıktan kurtulduğu duyulunca Kahire'de âdeta bayram havası yaşanmış, halk binlerce mum yakarak şehri ışıklandırmış ve süslemişti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'd-Devâdârî, *Kenzü'd-dürr*, IX, 310-312, 314-315; Safedî, *el-Vâfi*, XIX, 97-102; a.mlf., *A'yanü'l-âşr* (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1410/1990, II, 112-117; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 377-383; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIV, 86, 88, 90, 98, 105, 111, 116; İbn Habib el-Halebî, *Tezkiretü'n-nebih fî eyyâmî'l-Manşûr ve benih* (nşr. Muhammed Muhammed Emîn), Kahire 1982, II, 133; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), s. 243-248, 259; a.mlf., *el-Hıta*, II, 59, 66-68, 131, 164, 186, 225, 227, 425-426, 514-516; İbn Hacer, *ed-Dürrü'l-kâmine*, III, 15-18; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, IX, 75-77; a.mlf., *el-Menhelü's-şâfi*, II, 34-36; VII, 345-350; a.mlf., *ed-Delîlü's-Şâfi* (nşr. Fehîm M. Şeltût), Kahire 1399/1979, I, 426; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 63; Ziriklî, *el-A'âm*, IV, 180; H. Sauvaire, "Description de Damas", *JA*, 9. series: VII (1896), s. 231, 267-268; W. M. Brinner, "İbn al-Sedîd", *EP* (Fr.), III, 947-948.

ASRİ ÇUBUKÇU

İBNÜ'S-SEKEN

(ابن السکن)

Ebü Alî Saîd b. Osâmân
b. Saîd b. es-Seken el-Bağdâdî
(ö. 353/964)

Hadis hâfızı.

294'te (907) Bağdat'ta doğdu. Ticaretle uğraştığından Bezzâz veya Bezzâr lakabıyla anılır. Mâverâunnehir, Basra, Kûfe, Dimaşk, Harran, Horasan, Nişâbur, Vâsıt gibi merkezleri dolaşarak tahsil gördü ve Mısır'a yerleşti. Ebû Arûbe, Ebû'l-Kâsim el-Begavî, İbn Ebû Dâvûd, İbn Cevsâ, Tahâvî gibi muhaddislerden hadis dinledi. Horasan'da Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'ini eserin râvilerinden olan Firebrî'den okuma imkânı buldu. Bu eserin Mısır'da ilk defa İbnü's-Seken tarafından tanınıp yayıldığı ifade edilmektedir. 343'te (954) Mısır'daki evinde kendisinden *el-Câmi'u's-şâhih*'in tamamını kıraat metoduyla alan Abdullah b. Muhammed el-